

Międzynarodowa konferencja: Nauki dające poznać źródła historyczne. Nauki pomocnicze historii. Teoria i metody badań w dydaktyce, Kazimierz Dolny, 2–4 XII 2010

Konferencja niniejsza wpisuje się w cykl spotkań odbywających się w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą, poświęconych problemom nauk pomocniczych historii. Jedenaste sympozjum kazimierskie, goszczące również badaczy z zagranicy, odbyło się po pięciu latach od poprzedniego. Dotyczyło ono sytuacji historii oraz nauk pomocniczych historii (ze szczególnym uwzględnieniem ich roli w dydaktyce) na tle zmian i postulatów wysuwanych wobec nauk humanistycznych.

W ciągu trzech dni wygłoszono 28 referatów (z 41 zgłoszonych). Pierwszą część obrad wypełniły zagadnienia związane z metodologią oraz współczesnymi problemami nauk pomocniczych historii. Przedstawiono sposoby definiowania pojęcia „krytyka źródła” w historiografii XIX i XX w. (dr Maciej Dorna, UAM), skomentowano i zaproponowano klasyfikację źródeł pisanych z okresu średniowiecza (prof. Marie Bláhová, Uniwersytet Karola, Praga). Zjawiska związane z zakresem poszczególnych nauk pomocniczych i wyodrębnianiem się nowych dyscyplin omówione zostały w trzech referatach. Przedstawiono krótki rys historyczny oraz współczesną dyskusję toczącą się wokół przedmiotu, celów i roli bibliologii historycznej, podkreślając interdyscyplinarny charakter tej dziedziny oraz jej otwartość na nowe zjawiska, jak cyfrowe postacie książek (prof. Maria Juda, UMCS).

Powszechność wykorzystywania współczesnych narzędzi badawczych: komputera oraz Internetu, pozwoliła na sformułowanie szeregu pytań związanych z możliwościami, jakie dają one krytyce źródeł, a także przybliżeniu zagadnień informatyki historycznej wraz z postulatem włączenia tej dyscypliny do kanonu nauk pomocniczych; zaznaczono przy tym konieczność stosowania przez historyków cyfrowych narzędzi w pracy badawczej (prof. Krzysztof Narojczyk, UWM). Formą podsumowania były referaty o nowych ujęciach podręcznikowych z zakresu nauk pomocniczych historii, powstających dzięki grantom zespołowym realizowanym przez polskich badaczy (dr Sławomir Górzynski, Wydawnictwo DiG) oraz o kondycji nauk pomocniczych historii, ich miejscu we współczesnych badaniach i roli, jaką spełniają w dziedzictwie kulturowym (prof. Zenon Piech, UJ). Refleksje te dodatkowo znalazły swe odbicie w dyskusji: zwrócono uwagę na potrzebę rozwinięcia badań z nauk pomocniczych historii w odniesieniu do wieków XIX i XX, podkreślono znaczenie już istniejących dyscyplin nauk pomocniczych wykorzystywanych przez wszystkich historyków, skrytykowano zbyt liczne zamierzenia idące

w kierunku nadmiernej specjalizacji. Sytuację nauk humanistycznych (a przede wszystkim historii) na zachodnioeuropejskich uniwersytetach potraktowano jako przykład zagrożenia, przed którymi może wkrótce stanąć nauka polska.

Drugi dzień obrad poświęcono zagadnieniom szczegółowym. Omówiono źródło niewykorzystywane w dotychczasowych badaniach, a umożliwiające poznanie wielu zjawisk — XVII-wieczną mapę Andreasa Hindenberga (prof. Antoni Barciak, UŚ). Pokazano, jak analiza neograficzna pisma cyrylicznego może posłużyć poszerzeniu wiedzy o administracji rosyjskiej (dr Artur Górak, UMCS). Z kolei prezentacja materiałów Centralnego Urzędu Ewidencyjnego Legionów Polskich (1914–1917) sygnalizowała niedocenienie tego typu źródeł, szczególnie w kontekście zagadnień społecznych (dr Urszula Oettingen, UJK). Zainteresowanie aktami Chełmskiego Konsystorza Grekokatolickiego dało okazję do przedstawienia ich wartości dla demografii historycznej, ponadto przybliżyło organizację XIX-wiecznej kancelarii (dr Piotr Rachwał, KUL). Materiał sfragistyczny z tego samego okresu okazał się atrakcyjnym nie tylko z punktu widzenia sfragistyki, ale i innych aspektów historii tego wieku (dr Marcin Hlebionek, UMK).

Próba „definicji i klasyfikacji” ksiąg miejskich z obszaru Hanzy (dr Marcin Grulkowski, IH PAN, Gdańsk) doprowadziła do stwierdzenia, że do każdej z ksiąg należy podchodzić indywidualnie i odróżniać księgi miejskie „właściwe” od pomocy kancelaryjnych. Takie postawienie zagadnienia wymusiło również zajęcie się kwestią „wpisu” i wykluczenia z tego zakresu różnego typu „zapisów”, choćby not kronikarskich. Obecność polskich inskrypcji w obcych XVI- i XVII-wiecznych zbiorach stała się podstawą do rozważań nad „życiem pozaepigraficznym” tego rodzaju świadectw (dr Ewa Zielińska, UMCS) — w wystąpieniu zwrócono uwagę na czas, kiedy polonika te zaczęły trafiać do kolekcji napisów, w jaki sposób były pozyskiwane i przedstawiane oraz jaką rolę mogły ówczesnie odgrywać.

Drugi blok tematyczny tego dnia nastawiony został na metody i kryteria badawcze odnoszące się tak do jednej kategorii źródeł lub ich grupy, jak i jednej bądź kilku nauk pomocniczych. Wśród nich znalazła się charakterystyka, korzyści i konsekwencje wynikające z zastosowania jednego z dwóch typów aparatu źródłowego (krytycznego), stosowanego w edycjach źródeł średniowiecznych, ze szczególnym odniesieniem do tekstów Tomasza z Akwinu; w referacie tym zaprezentowano typ aparatu użyty w edycji z 2005 r. (dr Tomasz Gałuszka OP, UPJP II). *Kronika* Galla Anonima i jej najnowsze interpretacje posłużyły jako egzemplifikacja nowych kierunków badań nad tą kategorią źródeł (prof. Tomasz Nowakowski, UKW). Analiza cech indywidualnych spotykanych w piśmie przełomu XV i XVI w. (dr Rūta Čapaitė, Instytut Historii Litwy, Wilno) przyniosła wnio-

ski wskazujące, że jest ona pomocna w ustaleniu jak, i czy w ogóle, zmieniało się pismo pisarza; a jeśli tak, to w jakich okolicznościach i pod wpływem jakich czynników decydowano się na użycie określonego typu pisma.

Podsumowanie dotychczas stosowanych metod w badaniach nad polskimi kancelariami od XV do XVIII w. wraz z próbą oceny ich skuteczności i użyteczności oraz propozycjami nowych rozwiązań ukazało dysproporcje w ilości prac i różnice w modelach badań. Badacze zajmujący się kancelariami rzadko porównują te analizowane przez siebie z pozostałymi i to pomimo stale przywoływanej konieczności stosowania podejścia interdyscyplinarnego (dr Katarzyna Madejska, UMCS). Metodyka badania dzwonów (dr hab. Mieczysław Rokosz, UJ) ujawniła szereg trudności napotykanych przez osoby zajmujące się tą tematyką; z drugiej jednak strony wskazano obszary, w których kampanologia może być niezwykle użyteczna. Zdobienie polskich dokumentów z XV–XVIII wieku (dr Aleksandra Jaworska, UMCS), a szczególnie typy przedstawień portretowych, stały się podstawą do pokazania dróg, jakimi kanon portretowy docierał do Polski, komponentów programowych składających się na ów kanon, kompozycji tego rodzaju dokumentów iluminowanych. Próba podjęcia niniejszej tematyki uwypukliła potrzebę szerszego jej opracowania. Wybór jednego tylko rodzaju dokumentów — dokumentów odpustowych (dr Wiktor Szymborski, UJ) — umożliwił zaprezentowanie wykorzystania ich w wielu sferach badawczych; postulowano również skierowanie uwagi na inne typy źródeł (drzeworyty, inkunabuły, druki), związane z tematyką odpustową. Zagadnieniom z kręgu geografii historycznej poświęcono dwa referaty. Pierwszy dotyczył kasztelanii (dr Tomisław Giergiel, UMCS) i modelu rekonstrukcji krajobrazu historyczno — politycznego tych jednostek, uwydatniając problemy wynikające w wyborze takiej, a nie innej metody badawczej. Drugi referat omawiał złożoność zjawisk wpływających z zainteresowania granicami w średniowieczu (dr Robert Jop, UMCS), wskazując na

niebezpieczeństwa powstałe na skutek ograniczenia się tylko do jednej kategorii źródeł.

Dzień trzeci obrad poświęcono dydaktyce nauk pomocniczych historii. W wystąpieniach tych punkt ciężkości przesunięto w kierunku rysu historycznego poszczególnych zakładów nauk pomocniczych oraz możliwości i potrzeb wykorzystania nauk w procesie dydaktycznym (prof. Alicja Szymczak, UŁ; prof. Henryk Wąsowicz, KUL). Wskazywano na konkretne typy źródeł stanowiących doskonałą bazę do kształtowania umiejętności studentów (Metryka Litewska, dr Krzysztof Łożyński, UWM); jak również dyscypliny (geografia historyczna, dr Anna Kołodziejczyk, UWM). Internet i komputer jako narzędzia usprawniające pracę nauczyciela akademickiego stały się tematem wiodącym dwóch wypowiedzi. Pierwsza (dr Tomasz Pietras, UŁ) kierowała uwagę na konkretne rozwiązania techniczne mogące być wykorzystywane w kształceniu; druga (dr Piotr Rabej, UJ) podnosiła konieczność obserwowania nowych dróg przyswajania wiedzy przez studentów i dokonywania pod ich wpływem zmian w dydaktyce.

Całość obrad podsumował prof. Z. Piech, zaznaczając obecność poszczególnych ośrodków, podejmowane wątki, podkreślając rangę dyskusji i rozmów kuluarowych. Ważne miejsce w ocenie konferencji przyznano kwestiom związanym z koniecznością wpisywania się nauk pomocniczych historii w nowe sfery badań, a także dostosowywania badań historycznych do nowych okoliczności i trendów. Powołanie podczas konferencji Komisji Wnioskowej, w skład której weszli: prof. Barbara Trelńska, prof. Henryk Wąsowicz, prof. Antoni Barciak, prof. Zenon Piech oraz jako sekretarz dr Aleksandra Jaworska, ma przyczynić się do aktywnego działania na rzecz nauk pomocniczych, artykułującego ich szeroki zasięg i możliwości poznawcze oraz dydaktyczne.

*Katarzyna Madejska
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin*